

мр Драган Каран, асистент
Православни богословски факултет
Катедра за Пастирско богословље са психологијом
Београд

Пастирска психологија као изазов савременој психологији

Увод

Повратком Православног богословског факултета на Универзитет у Београду*, у академском свету београдског Универзитета појављује се једна новина – предмет пастирска психологија, који је у више наврата стварао недоумице. Појава овога предмета изазвала је у академским круговима дискусије о смислу постојања оваквога једног предмета, као и о компетенцији Православног богословског факултета да формира и води овакав предмет у склопу својих студија¹.

Све ове недоумице последица су насилне одвојености академског света од теологије, као и неповерења које је владало између психолога – психијатара, на једној страни, и теолога, на другој. После другог светског рата систематски одваја се Црква од друштва, тако да се и теологија одваја од осталих друштвених наука². Методологија научног рада која се развија у области друштвених наука базирана је на строгом рационализму, експерименталним анализама и статистикама, тако да

---

* Излагање на научном скупу „Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати“ одржаном на Православном богословском факултету у Београду 25. децембра 2009. у склопу пројекта бр. 149037А („Српска теологија у двадесетом веку“), који финансира Министарство науке и животне средине Републике Србије.

¹ У одлуци Универзитета у Београду – Ректората, Стручног већа за друштвене, културно – историјске и теолошке науке под бројем 4/3–2 од 08. марта 2005 године, одлаже се давање сагласности на избор др Порфирија Перића за доцента за предмет Пастирска психологија на Православном богословском факултету Универзитета у Београду. Такође, „налаже се Православном богословском факултету да се обрати Већу Универзитета како би се утврдила матичност факултета. Архив Православног богословског Факултета Универзитета у Београду – у даљем тексту АПБФУБ, Досије запосленог матични број књиге 83. У одговру декана Православног богословског факултета под бројем 81/3 од 15. децембра 2005. године карактеристично се да је предмет „еминентно теолошким научним дисциплинама, о чему недвосмислено сведоче наставни програми“ - АПБФУБ, Досије запосленог матични број књиге 83. У прилогу је остављен и програм из кога се виде основни циљеви и задаци предмета: „– оспособљавање за пастирски дијалог на основу теолошко аскетског предања Цркве, – оспособљавање за проценивање резултата психологије као науке на основу теолошког учења Цркве, – повезивање психологије са духовним животом, – познавања *дубинске психологије* сакетских писаца Цркве, – повезивање Црквене догматике са друштвеним и духовним животом“. АПБФУБ, Досије запосленог матични број књиге 83.

² Jakov Jurić, *Bučnost religije*, Matica hrvatska, Split 1991: „У том неповољном оквиру, религија је била разматрана као нешто болесно, натражно, осуђено на одумирање и посвемашни нестанак. Тако су први социолози у нас далеко више сличили на мртвозорнике религије него на њезине истраживаче“.

не допушта посебан дијалог са теологијом³. Професор Светомир Бојанин у својој студији *Под дрвешом њознања добра и зла*, бавећи се овом проблематиком, истиче: „Научна мисао замера религијском концепту света због тога што се и она заснива на догмама, што расправља о проблемима далеко од очевидности или мерљивости супстрата о коме је реч, о оном што је сасвим изван дохвата структурисанин логичких тврдњи“⁴. Са друге стране, ни теолози нису показивали интересовања за свет модерних наука у страху од модернизма тј. секуларизације црквеног живота⁵. Однос теологије и психологије данас је конструктиван и од обостране користи, а једна од спона овог односа управо је пастирска психологија. Обе ове научне дисциплине имају заједнички циљ – добробит за човека.

Природа и задатак њастирске ѡсихологије

Пастирска психологија на Православном богословском факултету у Београду по новом наставном плану и програму саставни је део пастирског богословља. Оваквом везом недвосмислено се показује и крајњи смисао пастирске психологије, а то је да буде од помоћи пастирском старању у изградњи црквеног идентитета и црквене свести верника. У склопу наставе студент се упознаје са учењима класичних праваца у психологији, са циљем да знања о психичким функцијама човека, која стекну у настави, могу да примене у духовном животу Цркве. Наставним планом и програмом предмета пастирска психологија предвиђено је да се знања психологије примењују у пастирском дијалогу, као и да стечена знања из психологије помогну остваривању плодотворнијег теолошког дијалога са психологијом. Такође, пастирска психологија бави се проучавањем утицаја психичких фактора на квалитет живота у Цркви. Она користи сазнања модерне психологије у циљу изградња тела Цркве⁶. Сходно овоме, Александрос Ставропулос, професор пастирске психологије

³ Посебан осврт на време после Другог светског рата бидети код Гордана Живковић, „Црква и политика“, *Теме* 29 (2005), 1–2, стр. 111: „Јер, деценијама она је била у нас права „табу тема“, а све црквено налазило се под својеврсним идеолошким и политичким „ембаргом“. А уколико се о неким питањима из ове области по кад кад стидљиво и проговарало, по правилу је пролазило кроз „филтер“ нескривене инструментализације и манипулације. И управо то и јесте било у складу с традиционалним социјалистичким друштвеним пројектом, према коме су Црква и верници тек „изданци“ старог света које треба убрзано превазићи“.

⁴ Светомир Бојанин, *Под дрвешом њознања добра и зла*, изд. Видици, Бања Лука 2008, стр. 17. Сличан проблем раздвајања, па чак и сукобљавања психологије са теологијом уочава и професор Владета Јеротић, где примећује следеће: „Коа што марксизам није могао да избегне суочавање и сукоб са религијом, логично следећи начела своје доктрине, тако је и другом великом револуционарном правцу у нашем веку: психоанализи, било суђено да се на бриткој оштрици сукоби са својом ривалком религијом“ Владета Јеротић, *Психоанализа болести и стварање*, изд. Aris Libti, Београд 2004, стр. 93.

⁵ Више о овоме видети код Владета Јеротић, *Хришћанство и ѡсихолошки проблеми човека*, Београд, 1997., стр. 37. Више о проблему односа теологије и психологије у западном свету током двадесетог века говори James M. Nelson, *Psychology, Religion, and Spirituality*, 23. Каласичан пример одбојности у свету теологије према психологији можемо видети и код еминентних православних теолога као на пример код о. Александра Шмемана, који у свом *Дневнику* истиче: „Не, нема веће подвале ђавола у свјету од ове ѡсихолоѡзоване религије. У психологији има свега и свачега. Један ствар која је у њој незамислива и немогућа јесте радост“ Александра Шмеман, *Дневник*, изд. Епарнија ЗХ и П, Требиње – Београ 2007, стр. 200.

⁶ Више о овоме Ivan Bezić, „Pastoranla psihologija“, *Bogoslovska smotra* 60, 1–2, (1990), стр. 96. W. Demal, *Psicologia pastorale pratica*, III, Poaline, Alba 1961; J. R. Cavanagh, *Fundamental Pastoral Psychology*, Bruce, Milwaukee, 1962. Савремени и један од најеминентнијих стручњак на пољу Пастирске психологије

је на Теолошком факултету Универзитета у Атини истиче да пастирска психологија и није нека помоћна дисциплина пастирског богословља, него, пре свега, психологија у служби Цркве и границама Цркве⁷. Да би остварила своју пастирску мисију – изградње хришћанског идентитета код верника; удова свог тела, које се огледа у узрастању у меру раста Христовог кроз остварење заповести љубави – Цркви су од велике помоћи и сва сазнања која пружа психологија⁸.

Оци Цркве одувек су сматрани учитељима, пратиоцима, утешитељима и духовним водичима у животу верника. Чињеница је да су веома добро познавали душевне процесе који се одвијају у човеку, као и да су се, у одређеној мери, користили и знањима и искуствима тадашњег јелинског света, са циљем да што прецизније и јасније изразе тајну човековог бића. Целокупна хришћанска мистика и аскетика последица су настојања хришћанства да што дубље упозна тајну човека, како би се исти одазвао на позив који му је поверен од Бога, а који се првенствено огледа у заповести љубави⁹. Црква, кроз своју мистику, показује дубоко познавање тајне душевних и духовних процеса који се одвијају у несвесним сферама људског бића, те на тај начин поставља темеље пастирске психологије као једне реалности у црквеном животу и пре формирања модерних система академске мисли¹⁰. Јасно се може закључити, из свега реченог, да се Црква одувек користила властитим спознајама о људској души, које је користила у остваривању смисла свог постојања. Централно место у духовном животу Цркве заузима интересовање о здравим верницима, а мање се посвећује пажња њиховом умном и вољном стању у контексту менталног здравља. Брига Цркве за духовне димензије указује да интересни простор пастирске психологије превазилази категорије менталнога здравља, као што је то случај и у модерној психологији и психијатрији. Управо ова особина Пастирске психологије отвара могућност медицинским наукама за једну плодотворнију сарадњу са Црквом на пољу очувања здравља и менталне хигијене.

логије на Западу Mihály Szentmártoni, покушава да дефинише пастирску психологију на следећи начин: „Пасторална психологија је она грана психологије која проучава психолошке процесе који се јављају у пасторалним ситуацијама. У оваком схваћању пасторална психологија спада у велику обитељ примјењених психологијских дисциплина ккао што су индустријска психологија, школска психологија или одгојна психологија итд.“, Mihály Szentmártoni, *Osjetljivost za čovjeka*, Glas koncila, Zagreb 2009, стр. 9.

⁷ Више о овоме Α. Σταυρόπουλος, *Φάκλεος μαθήματος συμβουλευτικής ποιμαντικής*, Αθήνα 1997, стр. 189: „Ἐπομένως ἡ ΠΨ δέν εἶναι μόνο βοηθητική ἐπιστήμη τῆς Ποιμαντικῆς ὑπο τῆν στενή ἔννοια τῆς, ἀλλά κατ' ἀρχήν Ψυχολογία στήν ὑπηρεσία τῆς ἐν γένει πράξεως τῆς Ἐκκλησίας ὁ ὅλος τοῦς τομεῖς ἐνεργίας αὐτῆς (στήν κατήχηση, τό κήρυγμα, τή λατρεία, τήν ποιμαντική τῶν νέων καί τῆς τρίτης ὄλικίας, τήν ἐκκλησιαστική εὐταξία κ.τ.λ.).“

⁸ Овде под појмом психологија подразумевамо познате приступе самој психологији који се огледају у два класична погледа: први где се психологија поима као наука о душевном животу човека и други бихевиористичке теорије где се психологија бави више испитивањем људског понашања и узроцима у самом понашању.

⁹ Георгије Флоровски, „О почасти горњег призвања“, *Црква је живои*, стр. 78: „Подвижничка мистика је била мистика љубави, и то куд и камо више него мистика покајања. Љубав према Христу, као љубљено стремљење ка Христу, била је мотив и покретачка сила првог хришћанског, ранохришћанског подвига, подвига мучеништва. Довољно се је сетити блештавог лика Св. Игњатија Богоносца. То није било само трпљење за Христа и Христа ради, већ и следовање Христу са радошћу, састрадавање, сакрстоношење,“

¹⁰ О овоме видети о код Јована Корнаракиса који самаatra да је Пастирска психологија није непозната Цркви и да њени корени сежу у давну историју Цркве и теологије. Γεωργίου Κορνάρη, *Εγχειρίδιον Ποιμαντικής Ψυχολογίας*, том I, изд. Αδελφών Κυριακίδη, Солун 1988, стр.6.

Пастирска психологија функционише превасходно на нивоу црквеног опита, који покушава да прикаже и анализира у категоријама спознаје класичне психологије¹¹. Ова наука има за превасходни циљ да буде од користи и пастиру и вернику у изградњи хришћанског идентитета, а на тај начин и изградњи тела Цркве. Њен превасходни задатак јесте да помогне свештеницима у самоспознаји, како би успели на путу уласка у клијет сопствене душе, где треба да се сусретну са сопственим ја, тј. егом, као и са самим Богом. Овај процес упознавања сопствених психичких структура и потенцијала представља основни камен темељац за сваки вид пастирског деловања¹². Сваки свештеник који није у стању да препознаје сопствене душевне и духовне потенцијале неће моћи ни конструктивно да дела пастирски на пољу¹³. Академско изучавање пастирске психологије нема за циљ да замени или надомести лични духовни опит верника теоријским знањима, него управо да дефинише ова искуства. Јасно је да се недостатак личног духовног опита не може надокнадити теоријским знањем.

Незамисливо је; у данашње модерно време, у коме доминира изгубљен, не сигуран, празан и нервозан, а притом поносан човек; деловање пастира – свештениства у Цркви без познавања основних елемената психолошке културе. Све гране психологије попут дубинске психологије, развојне психологије, клиничке психологије, диференцијалне психологије од велике користи су пастирској психологији. Дубинска психологија нуди представу о основама људског понашања, карактера и мотива. Развојна психологија помаже Цркви да прати човека кроз све фазе његовог живота - од колевке па до гроба. Знања из области клиничке психологије помажу пастиру да разликује нормалне од абнормалних феномена у животу верника те да, по потреби, упути верника лекару, када је то неопходно¹⁴.

Положај пастирске психологије у свету данас

Занимљив је податак да у Америци 42% људи траже помоћ у Цркви како би превазишли своје емоционалне или блаже психичке потешкоће¹⁵. Подстакнути овом чи-

¹¹ D. Stollberg, *Was ist Pastoralpsychologie?*, стр. 216, Н. Pompey, „Aufgabe und Möglichkeiten einer Pastoralpsychologie“ *Diakonia* 3, 1972. стр. 378–385.

¹² Овакви видови размишљања и принципи ове логике били су познати и античком свету још у пророчишту Делфима где је постојао познати натпис *познај сасамој себе*, што постаје темљ како модерној психологији, исто тако том истином се користи и богословље.

¹³ Посебну пажњу и улогу психологије примећујемо на Западу у Римокатоличкој цркви где се и кроз званилна црквена документа, одлукама Другог ватиканског концила, где се признаје могућност доприноста психологије у разним фазама одгоја кандидата за свештеничку службу. Тако на пример значај психологије у раду сјеменишта – богословија, „Pod očinskim vidstvom poglavara iz prikladnu suradnju roditelja, neka provede život koji je u skladu sa mladenačkom dobi, mladenačkim duhom, i razvitkom i neka se taj život posve prilagodi zahtjevima zdrave psihologije“ *Drugi vatikanski koncil, Dokumenti*, OT 3,1, изд. Кр-šćanska sadašnjost, Zagreb 2008, стр.341. Улога психологије у припреми за свештеничку службу – „Or-čeno to neka se kod bogoslova razvijaju odgovarajuće sposobnosti koje najviše pridonose dijalogu s ljudima, kao što je sposobnost da druge saslušaju i da u duhu ljubavi otvore svoje srce različitim okolnostima ljudskih nevolja“ *Drugi vatikanski koncil, Dokumenti*, OT 19, 2 – 20,1, стр. 361–362. Такође, истиче се и значајна улога психологије у духовном сазревању особе – „Neka se u pastoralnoj skrbi dovoljno prikazuju i primenjuju ne samo teološka načela nego i otkrića profanih znanosti u rovom redu psihologije i sociologije, tako da se vjernici dovedu čistijem i zrelijem vjerskom životu“ *Drugi vatikanski koncil, Dokumenti*, GS 62, 2, стр. 756.

¹⁴ Владета Јеротић, *Хришћанство и психолошки проблеми човека*, Београд, 1997., стр. 40.

¹⁵ Christopher G. Ellison, Margaret L. Vaaler, Kevin J. Flannelly, Andrew J. Weaver, „The Clergy as a

њеницом, у Америци на сваком теолошком факултету изучава се предмет пастирска психологија у склопу којег се предаје *клиничко пастирско васпитање* (Clinical Pastoral Education)¹⁶. Ова пракса има за последицу да се, на тлу Америке и у многим земљама Европе, појављује једна нова форма деловања у простору Цркве - пастирско саветовалиште („pastoral counseling“). Пастирски саветници, који раде при овим црквеним центрима, поред горе наведеног образовања, које стичу на теолошким факултетима, често се усавршавају и практично поред искусних терапеута на клиникама, као и на разним семинарима (Clinical Pastoral Training). Пастирско саветовање проводи се у облику психотерапеутских разговора по принципима комуникације, дијалога и заједничког тражења решења за разне проблеме у које запада човек модерног времена. Основна карактеристика ових саветовања састоји се у настојању да се људска личност оспособи за једно функционално постојање, тако што ће преузети – како иницијативу, тако исто и одговорност за свој живот¹⁷. Такође, уочена је, на западу, потреба да се и сами клирици више едукују у превенцији менталних болести. Потврда тога је и гест Америчке психијатриске асоцијације која је упутила писмо свим клирицима хришћанских заједница¹⁸. У овом допису јасно се уочавају могућности деловања клирика, у контексту пастирског рада са верницима, које би доприносиле менталном здрављу човека. Препоручује се да се верници саслушају у отвореном и срдачном односу, нипошто у духу прекора и критике, како би могли изнети све своје потешкоће. Помоћи човеку да се ослободи осећаја беса, страха, стида, кривње, који су често повезани са душевним болестима, пружајући истима сваку духовну помоћ. Препорука је, такође, да се људи са душевним потешкоћама чешће активирају у свакодневним активностима при парохијама и храмовима, како би се на тај начин избегла њихова друштвена изолација¹⁹. Ови и многи други савети Америчке психијатријске асоцијације, као и студије на пољу психијатрије и психотерапије²⁰, указују на разне могућности сарадње све-

Source of Mental Health Assistance: What Americans Believe“ *Review of Religious Research* 48, бр. 2 (2006), стр. 190–211, Владета Јеротић, *Хришћанство и психолошки проблеми човека*, Београд, 1997., стр. 40.

¹⁶ Неколико примера оваких инситуција у САД – у, The Association for Clinical Pastoral Education, Inc. (ACPE) Адреса: **1549 Clairmont Road, Suite 103, Decatur, GA 30033**, „The Association for Clinical Pastoral Education, Inc. (ACPE) is a multicultural, multifaitth organization devoted to providing education and improving the quality of ministry and pastoral care offered by spiritual caregivers of all faiths through the clinical educational methods of Clinical Pastoral Education. Clinical Pastoral Education (CPE) was begun in 1925 as a form of theological education that takes place not exclusively in academic classrooms, but also in clinical settings where ministry is being practiced. CPE is offered in many kinds of settings: in hospitals and health care including university, children's, and veterans' facilities; in hospices; in psychiatric and community care facilities; in workplace settings; in geriatric and rehabilitation centers; and in congregational and parish-based settings. The textbooks for CPE include in-depth study of "the living human documents." By "living human documents," we mean both the people who receive care as well as a study of ourselves, the givers of care. Through the practice of ministry and the reflection thereon with supervisor and peers, the experiential learning that is CPE takes place.“ – <http://www.acpe.edu/index.html> / 02. 05. 2010.

¹⁷ Више о овоме Ivan Bezić, „Pastoralna psihologija“, *Bogoslovska smotra* 60, 1–2, (1990), стр. 102.

¹⁸ American Psychiatric Association, *Let's talk about mental illness: choosing a psychiatrist*, 1989.

¹⁹ American Psychiatric Association, *Let's talk about mental illness: choosing a psychiatrist*, 1989.

²⁰ Mary McCarthy, John Peteet, „Teaching Residents about Religion and Spirituality“, *Harvard Review of Psychiatry*, 11, 4 (2003) стр. 225–228; Franciz Lu, *Religious and spiritual issuew in psychiatric education and training*, „Psychiatry and religion the convergence of mindi and spirit“, James Boehnlein, American Pszchiatric press 2000, стр. 159–167.

та психијатрије са простором црквених заједница, а да се при томе не губе основне границе идентитета. Савремени светски токови психијатрије признају да је религија један од битних фактора душевног здравља и као таква представља битну чињеницу коју млади специјалисти у овој области медицине треба да упознају²¹. Пастирска психологија, у свом студијском програму, треба да буде мост који повезује свет психологије – психијатрије са светом теологије и обрнуто, на обострану корист, а да се при томе не губи аутентичност сваке од наука, као ни матичност. Чињеница је да данас пастирску психологију сусрећемо, не само на студијама теологије, него и на студијама психологије. У западном свету теолог Јоаким Шафенберг (Joachim Schafenberg) пружа теоријски концепт четири модела односа пастирског старања унутар Цркве са психологојом. То су:

- 1) психологија као помоћно средство пастирској служби Цркве,
- 2) психологија као средство за контролу религије и понашања верника,
- 3) складна сарадња психологије и теологије, и
- 4) утапање теологије у психологију.

Ове опције јасно указују на неопходност сарадње, али и међусобног поштовања међу наукама. Јасно је да психологија постаје неопходан сарадник Цркве у данашње време, али свака крајност потврда је кризе идентитета, како унутар Цркве, тако и унутар психологије.

У свету савремене психологије велики искорак према теологији учинио је Виктор Франкл кроз своју логотерапију. У центар своје психологије Виктор Франкл поставља трансценденталну димензију човека, која се огледа у непрестаном трагању човека за смислом постојања. Франкл, међутим, сматра да човек не мора да трага за сопственим смислом постојања само у контексту религије, него и у другим хуманистичким, етичким и друштвеним вредностима. Иако лекар може бити нерелигиозан, у циљу што успешније терапије Франкл истиче „да лекар треба да се зајима не само за религиозност пацијента, него и за спонтаност његове религиозности“²². Франкл уочава потешкоће модерне психијатрије у односу са Црквом и свештенством, као и тенденцију конкурентног односа психијатрије са Црквом. Он сматра да „лекарску функцију морамо строго разликовати од свештеничке мисије... А оним психотерапеутима који настоје да узурпирају право да се такмиче са свештеницима, може се рећи да желе *esse pastores – demonstrantes bonum et malum* (бити пастир који тумачи добро и зло)“²³. С друге стране, Франкл саветује „да одбацимо сваки покушај који је за то да лекарско душебрижништво препустио мо свештеничком, и који траже да се психотерапија одрекне своје научне аутономије и независности према религији и призна себе *слушкињом* теологије“²⁴. О муђусобном прожимању ових двеју дисциплина Виктор Франкл каже: „Циљ психотерапије, психијатрије и, најопштије медицине, јесте здравље. Циљ религије јесте, међутим, нешто су-

²¹ Најупечатљивији пример овога видимо у одлуци Америчког савета за лекарске специјализације, где указују на овакву потребу, „American Psychiatric Association practice guidelines for psychiatric evaluation of adults“, *The American Journal of Psychiatry* 152, (1995), бр. 11 стр. 64–80.

²² Виктор Франкл, *Бој њодсвесџи*, изд. Жељко Албуљ, Београд 2001, стр. 53.

²³ Виктор Франкл, *Бој њодсвесџи*, изд. Жељко Албуљ, Београд 2001, стр. 54.

²⁴ Виктор Франкл, *Бој њодсвесџи*, изд. Жељко Албуљ, Београд 2001, стр. 55.

штински другачије: спасење. Толико о разлици и циљевима. Постигнути резултати причају, међутим друго. Религија може да доведе до менталног здравља иако јој то није циљ. Аналогно, психотерапија, може да произведе изгредне резултат: иако се доктори не баве тиме да поврати веру пацијента у Бога, али се управо то често дешава, ненамерно и неочекивано²⁵.

Оваквим научним и практичним приступом Виктор Франкл приближава модерну психологију и психотерапију простору теологије те даје перспективе њиховог квалитетног и конструктивног дијалога.

Користи обостране сарадње

Корист коју пастирска психологија може да пружи савременом свету психологије и психијатрије јесте, пре свега, у чињеници да непрестано указује на целовитост човековог бића и људске личности. Данашња модерна наука непрестано настоји да рашчлани човеково биће па се тако, у концепту уске стручности – специјализације, суочава са проблемима човека а да при томе заборавља на целовитост људског бића. Такође, пастирска психологија наведеним наукама може да буде од користи уколико успе да укаже на узвишеност и трансцедентност људског бића, према речима самога Христа: „не живи човек само о хелбу, но о свакој речи која излази из уста Божјих“ (Мт. 4, 4). Богословска наука пастирске психологије, по својој природи, од великог је значаја за остале хуманистичке науке, јер се базира и темељи на дијалогу и сарадњи измеђи теологије и класичне психологије (дубинске психологије, клиничке психологије, развојне психологије), што, као модел, може да послужи и другим гранама хуманистичких наука у формирању сопствених методологија рада²⁶. Заједнички задатак ових двеју наука, из хуманистичке перспективе, јесте управо да помогну човеку; коначно – да му олакшају сопствене патње.

Како свет психологије, тако и духовни живот у Цркви, темеље се на усавршавању човека и његовом напретку у самопознању на путу ка истини – јединој снази која може да ослободи човека. Највећи допринос пастирске психологије модерној психологији састоји се у остварењу њеног аутентичног задатка, а то је изградња Христовог лика у човеку, која се остварује, пре свега, кроз заједничарење у љубави, а управо тако најбоље се чува ментално здравље човека што је један од главних задатака како психологије тако и психијатрије²⁷. Патња данашњег човека треба да представља основу зближавања ових двеју сродних и, у многим сегментима, сличних наука; ради што боље њихове надоградње. Стање болести представља потешкоћу, како за саме болеснике, исто тако и за њихове породице; на шта Црква никако не би смела да се оглуши у свом пастирском старању о човеку. Отвореност за

²⁵ Виктор Франкл, „Егзистенцијална динамика и бекство у неурозу“, *Психоанализа и егзистенцијализам смисла и душевно здравље*, изд. ИП „Жарко Албуљ“, Београд 2009.

²⁶ Peter Nomans, *The Dialogue Between Theology and Psychology*, III, The University of Chicago Press, Chicago and London 1968, стр. 296. J. M. Pohier, *Psychologie et Theologie*, Paris 1967, Посебно је вредан пажње и симпозион на исту тему дијалога Теологије и Психијатрије, који се одржао у Грчкој на Евији и издани су радови са њега под насловом *Θεολογία καί ψυχιατρική σέ διάλογο*, изд. Ἀποστολική δι-ακονοία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Атина 1999.

²⁷ Отац психоанализе Сигмунд Фројд у једном од разговора истиче да је ментално здрав човек онај који је способен да воли и да ради, што је у потпуниј сагласности са главним циљевима духовног живота у Цркви узрастање у љубави и спремношћу на труд и рад.

дијалог и комуникацију теологије са психологијом и психијатријом, у контексту и оквирима пастирске психологије, представља израз обостране зрелости, која се од њих очекује. Вековна искуства Цркве могу бити од велике користи свим хуманистичким наукама које се баве душевним здрављем човека. Исто тако, простор духовнога живота може да има користи од експерименталних искуства модерних наука. Сваки напредак темељи се на испитивању истине ствари, па тако и самог човека, његовог живота, кроз истину којој ходи; кроз дијалог могуће је остварити напредак на свеопшту корист²⁸. Сваки вид изолације и самозадовољства у теологији и другим хуманистичким наукама израз је – и личне кризе идентитета која влада у сфери тих наука, и незрелости саме те науке пред комплексношћу људског бића које се налази пред њом.

Пастирска психологија у Србији јуче, данас и сутра

Први на нашим просторима, који је покушао да превазиђе провалију између света психијатрије – психологије и теологије, јесте први професор пастирске психологије на Православном богословском факултету у Београду др Владета Јеротић. Својим трудом и радом професор Јеротић свету психијатрије успешно открива богатство хришћанске традиције те на тај начин оплемењује простор психијатрије и медицине. Са друге стране, младим студентима теологије успева да приближи свет савремене психологије, а да при томе не изазива идентификацију теолога са психологом. Као наставник на предмету пастирске психологије својим списатељским радом у сфери аскетског богословља²⁹ професор Јеротић успешно указује на здраву страну хришћанске аскезе и приказује је на начин разумљив савременим хуманистичким наукама. Оваквим радом професор Јеротић отвара врата Православне Цркве савременом свету указујући на богатство и духовни потенцијал простора Цркве. Својим радом на београдском Богословском факултету професор Јеротић успешно је формирао прве кораке пастирске психологије, не излазећи, при том, из студијских оквира Богословског факултета. Његов приручник за наставу *Хришћанство и психолошки проблеми човека*³⁰ по својој садржини прати светске трендове на пољу пастирске психологије. Сам аутор нагашава да је то дело намењено управо свакоме у откривању „тајанствености живота... И ова моја књига нема других захтева него да читаоцима помогне да опет стекну веру ако су је изгубили, да је пронађу ако је нису имали, да је ојачају ако је имају“³¹. Користећи се аполонским принципом умерености и промишљености професор Је-

²⁸ Древни оци Цркве указивали су на потребу дијалога и дијалектике као пута ка истини и истраживању природе ствари, тако да овакви методи нису непознати Цркви, пример тога је и св. Јован Дамаскин у свом делу *Слово проишав Манухејаца*.

²⁹ Дела која се посебно баве анализом духовног живота у Цркви: Владета Јеротић, *Учење светог Јована Лествичника и наше време*, изд. Арс Либри Београд, 1996; Владета Јеротић, „Правила Светог Григорија Ниског са гледишта савремене динамичке психологије“, Богословље XL (LIV) 1–2, (1996), 11–19. Владета Јеротић, *Учење светог Исака Сирина и наше време*, изд. Арс Либри Београд, 1997; Владета Јеротић, *Учење светог Марка Подвижника и други оштеди*, изд. Арс Либри Београд, 1998;

³⁰ Владета Јеротић, *Хришћанство и психолошки проблеми човека*, изд. Богословски факултет Српске Православне Цркве, Београд 1997.

³¹ Владета Јеротић, *Хришћанство и психолошки проблеми човека*, стр. 11

ротић успео је на нашим просторима, у задњој деценији прошлога века, да покаже да је психологија добар сарадник у пастирској бризи; а да се при томе сачува од психологизма.

Вредни пажње су и многи други радови на пољу сусрета богословља и модерне психологије, психијатрије и психитерапије на нашим просторима³². Начин приступања и дијалога, који се одвија у овим делима, указује на један велики напредак у свести, као и зрелост ових научних дисциплина.

Пастирска психологија је простор сусрета раздвојених светова, простор дијалога и плодотворног сусрета модерних друштвених наука и теологије, а да при томе не излази из црквених оквира и не угрожава остале хуманистичке и друштвене науке. Тиме су постављени здрави темељи за развијање пастирске психологије као једне академске дисциплине и на нашим просторима.

Овако утемељена методологија пастирске психологије захтева пут непрестаног самопревазилажење и пожртвованог рада у циљу свеопште користи; како теологије, психологије, психијатрије, антропологије, тако и осталих хуманистичких наука.

---

³² Владета Јеротић, *Психолошко и религијско биће човека*, изд. Беседа, Нови Сад 1996., Светомир Бојанин, *Горфијев чвор младости*, Врњци-Ковил 2009, Сњежана Миенковић, *Психотерапија и духовност у утићу душевној и дуговној развоја*, изд. Чигоја, Београд 2002.